

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
Tampub – The Institutional Repository of University of Tampere

Publisher's version

Authors: Oksanen Atte, Salonen Marko
Name of article: Loukuista toimiviin yhteisöihin
Name of work: Toiminnallisia loukkuja : hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa
Editors of work: Oksanen Atte, Salonen Marko
Year of publication: 2011
ISBN: 978-951-44-8515-2
Publisher: Tampere University Press
Pages: 214-217
Discipline: Social sciences / Sociology
Language: fi
School/Other Unit: School of Social Sciences and Humanities

URN: <http://urn.fi/urn:nbn:uta-3-823>

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

II. LOUKUISTA TOIMIVIIN YHTEISÖIHIN

Toiminnallinen loukku kuvaa tilannetta, jossa elämän mielekkyys on uhattuna. Tämän kirjan esimerkit loukuista liittyivät masennukseen, pelkoihin ja vuorovaikutussuhteiden ongelmiin. Arjen ongelmat koskettivat erityisesti lapsia, nuoria ja perheitä, mutta myös muita yhteiskunnallisia ryhmiä. Toiminnalliset loukut eivät kuitenkaan rajaudu yhteiskunnallisiin riskiryhmiin. Yhteiskunnan huipullakin elämä voi ajautua loukkuun, esimerkkinä yritysjohtajien itsemurhat.

Toiminnalliset loukut rakentuvat mikro-, meso- ja makrotasoilla. Mikrotasolla loukun aiheuttaa vuorovaikutuksen tai kommunikaation paradoksi. Gregory Batesonin (1972/2000) ja Irmeli Järventien (1993) esimerkit kuvaavat tällaista tilannetta, jossa toiminta johtaa huonoon lopputulokseen teki ihminen mitä tahansa (ks. kirjan I osa). Mesotasolla on kyse instituutioiden sisällä ja välissä tapahtuvasta toiminnasta, esimerkiksi perhe- tai kasvatusinstituutioiden sisään rakentuvista loukuista (ks. kirjan II osa). Makrotasolla yhteiskunnan rakenteet synnyttävät loukkuja kuten Harri Melinin ja Raimo Blomin artikkeli havainnollisti. Sosiaalisten rakenteiden merkitystä vähätellään usein, vaikka ne selittävät melko pitkälle monia yhteiskunnallisia ongelmia.

Eri tasojen välinen suhde on dynaaminen ja dialoginen. Ihmiset voivat mikrotason toiminnallaan vaikuttaa meso- ja makrotasoihin, mutta toisaalta myös makrotaso on yhteydessä paitsi mesotason instituutioihin myös vuorovaikutussuhteisiin ja subjektiiviseen kokemusmaailmaan. Perinteisesti sosiologia ja siltatieteeksi mielletty sosiaalipsykologia ovat tarkastelleet, kuinka toiminta ja vuorovaikutus nivoutuvat osaksi laajempia yhteiskunnallisia kokonaisuuksia. Esimerkiksi lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeät asiat eivät liity yksinomaan perheeseen ja kouluun vaan laajemmin esimerkiksi yhteiskunnallisiin työmarkkinoihin, vanhempien työttömyyteen ja työssä jaksamiseen; hyvinvointi on monen osatekijän summa (Järventie & Sauli 2001).

Monet yksilöpsykologiseksi mielleytetyt ongelmat ovat pohjimmiltaan sosiaalisia. Vilma Hänninen nosti artikkelissaan esille masennuksen sosiaalisen taustan. Masennus liittyy usein yhteiskunnallisiin tilanteisiin, kuten työttömäksi jäämiseen. Hänninen korostaa, että yhteiskuntatieteilijöiden olisi tärkeä pohtia syitä, jotka johtavat toiminnalliseen loukkuun, vaikka tämä ei olisikaan ollut muodikasta viime vuosikymmeninä. Yhteiskuntatieteissä käyty keskustelu on keskittynyt turhankin paljon yksilöihin ja yksilöllisiin identiteetti- ja elämäntyyliinvalintoihin. Individualismi on siten alkanut näkyä myös sosiaalitieteissä.

Yhteiskuntatieteilijöiden on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten arkielämää jäsennetään. Jopa yksilöllisten valintojen taustalta paljastuvat yhteiskunnalliset rakenteet. Ihmisiä hallinnoidaan nykyään erityisesti vapauksien ja valinnan mahdollisuuksien avulla (esim. Rose 1998). Sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset ongelmat on yksilöllistetty (Beck & Beck-Gernsheim 2002; Furedi 2004, 24–26). Toiminnallisten loukkujen avaaminen edellyttää kuitenkin sitä, että yksilön sijaan tarkastellaan sosiaalisia suhteita, joissa toiminta rakentuu. Jopa masennuksessa on kyse ihmisen toiminnallisen maailman häiriöstä. On tärkeää, että avaimia toiminnallisiin loukkuihin ei etsitä yksinomaan yksilöiden pään sisältä.

Myönteinen esimerkki sosiaalisuuden voimasta tulee yllättäen Yhdysvalloista, joka yleensä mielletään individualismin työssijaksi. Erilaisten katastrofien ja väkivaltatragedioiden jälkeen ihmisten it-

se-organisoima toiminta parantaa heidän mahdollisuuksiaan toipua vaikeiden menetysten jälkeen (Hawdon & Ryan 2011). Suomessa on sen sijaan arvioitu, että viranomaistoiminta syö tilaa tällaiselta ihmisten omaehtoiselta yhteistoiminnalta ja solidaarisuudelta (Oksanen ym. 2010; 2011, 113). Joskus hyvä yritys rakentaa hyvinvointivaltion idean pohjalta toimivaa sosiaalista tukea heikentyy, kun ihmisten keskinäisen toiminnan potentiaaliin ei luoteta.

Perinteisen yhteisöllisyyden haurastuminen on nähty monien yhteiskunnallisten ja yksilötason pulmien syyksi. Uutta yhteisöllisyyttä on esitetty ongelmien ratkaisuksi niin tieteellisessä (ks. Bauman 2001; Putnam 2000) kuin julkisessakin keskustelussa. Yhteisöllisyydellä on kuitenkin myös tukahduttava käänköpuolensa, kuten sosiologian klasikoista ennen kaikkea Émile Durkheim (1897/2007) on osoittanut. Toisin sanoen yhteisöllisyydestä voi tulla loukku itsessään esimerkiksi tiiviissä ja normatiivisessa pienyhteisössä.

Nyky aika avaa monipuolisia ja uusia tapoja verkostoitua ja etsiä yhteisöllisyyttä. Kun sukujen yhtenäisyyttä tukevat perherakenteet hajoavat, korostuu ystävien merkitys. Kun ystävät asuvat etäällä toisistaan, pidetään yhteyttä sosiaalisen median välityksellä. (Chambers 2006.) Yhteisöllisyys on elämää rakentava kehys, mutta uusienkin yhteisöllisyyden muotojen moninaiset vaikutukset sosiaaliseen elämään pitäisi analysoida tarkasti. Yhteisöllisyys ei itsessään ratkaise toiminnallisia loukkuja. Yksilön ja yhteiskunnan välinen dynamiikka pitäisi tunnistaa. Loukkujen avaaminen edellyttää ongelmatilanteiden paikantamista ja tunnistamista. Avain loukkuihin löytyy sosiaalisen maailman muuttamisesta.

Lähteet

- Bateson, Gregory (1972/2000). *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution and Epistemology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bauman, Zygmunt (2001). *Community. Seeking Safety in an Insecure World*. Cambridge: Polity.
- Beck, Ulrich & Elizabeth Beck-Gernsheim (2002). *Individualization: Institutionalised Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Sage.
- Chambers, Deborah (2006). *New Social Ties. Contemporary Connections in a Fragmented Society*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Durkheim, Émile (1897/2007). *Le suicide: étude de sociologie*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Furedi, Frank (2004). *Therapy Culture. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*. London & New York: Routledge.
- Hawdon, James & John Ryan (2011) Social Relations that Generate and Sustain Solidarity after a Mass Tragedy. *Social Forces* 89:4, 1363–1384.
- Järventie, Irmeli (1993). Selviytyä hengiltä. Sosiaalipsykologinen ja sosiaalipsykiatrinen näkökulma itsemurhiin. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 34.
- Järventie, Irmeli & Hannele Sauli (toim.) (2001). *Eriarvoinen lapsuus*. Helsinki: WSOY.
- Oksanen, Atte & Pekka Räsänen & Johanna Nurmi & Kauri Lindström (2010). ”This can’t happen here!” Community Reactions to School Shootings in Finland. *Research on Finnish Society* 3, 19–27.
- Oksanen, Atte & Johanna Nurmi & Pekka Räsänen (2011). Pahuus ja väkivallan käsittelemisen ongelma Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen. *Janus* 19:2, 104–121.
- Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rose, Nikolas (1998). *Inventing Our Selves: Psychology, Power, and Personhood*. Cambridge: Cambridge University Press.